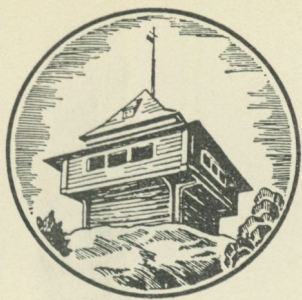

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1944**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1944

Redaktion:

SIGURD WALLIN · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Omslaget: "Josua slår de fem Amoreers konungar. Josua Bok 10 Cap." Detalj ur bonad målad av Anders Pålsson, Trönninge socken, Halland. Nordiska museet 58,191 b.

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1944

Djuptrycksplanscher och omslag från Nordisk Rotogravyr

VAUXHALLEN — NOVILLA

av Erik Andrén

Under empiretiden fullbordas den omdaningsprocedur, som av den gamla jaktparken Kungliga Djurgården skapat ett folkligt nöjescentrum och en flitigt utnyttjad friluftsmiljö för huvudstadens innevånare. Redan på Gustav III:s tid hade den kungliga jakten upphört. Folket tog Djurgården i besittning och kroglivet blomstrade. J. P. Tollstorp skriver i sin historisk-statistiska djurgårdsskildring: "Det ena värdshuset inrättades efter det andra... massor av människor utströmmade från huvudstaden, i synnerhet om söndagen. Man förlustade sig i det gröna. Det blev en sed att föra matsäckar med sig; däromkring svärmade familjer med barn och vänner, under mycket skämt och glam. Man gjorde lekar, dansade, sjöng och drack. Det var oskuld, sanning, frihet i dessa nöjen. Det var huslighet i den fria naturen. Birfilare och gycklare av alla slag omgävos av lyssnande och nyfikna hopar..."

Mordet på Gustav III satte punkt för bellmansperioden i Djurgårdens historia. "En uppskrämd styrelse, trumpen och skygg, nedtrampade spåren efter den levnadsglade, emedan han varit så förtrolig med folket. Glädjeyttringar, själva forntidens lekar började anses vådliga, författningar utkommo, åsyftande inskränkning av folkets nöjen, i somliga låg förbud, och där detta ej så lätt lät sig göra, nedtrycktes de genom etikettens band... menigheten hade ej mera någon fristad för sina oskyldiga lekar, lika så litet som för sina utsvävningar. Polisen blandade sig i folknöjet. Det var en vidrig anblick." Detta allt fortfarande efter Tollstorp. Men omsider tog en monark på nytt Djurgården i besittning. Och det var i en demokratisk anda. Karl XIV Johan byggde sig på 1820-talet lustslottet Rosendal,

och med honom följde hela huvudstadens befolkning ut till Djurgården. Nu dominerade dock inte krogkunderna, det var snarare bourgeoisien som utgjorde stommen i kungens följe. "Slätten är nu som förr betäckt med massor av folk, men av ett nytt släkte, förnämt i later, lysande i dräkt; det vandrar stilla och sedligt fram, man hälsar och ler samt språkar liksom förtroligt", fortsätter Tollstorp. "Stundom är där muntert, men i allmänhet råder en viss tvungenhet, stelhet — tvånget av etikettens band... Där är dock ordning, skick och värdighet i uppförandet. Det är bra, kanske bättre, nyttigare..."

Under trettio- och fyrtiotalen byggdes — eller ombyggdes — en stor del av Djurgårdens hus i en stil, som fått namnet djurgårdsempire. Det var främst kring slätten, nöjeslivets givna centrum, som krogar, utvårdshus och andra nöjesetablissemang flockade sig. Där byggdes också Vauxhallen 1833. Boijes Magasin presenterade i julinumret samma år den nya attraktionen i bild och ord. "Den vackra Djurgården, som dagligen förskönas, där årligen nya byggnader uppväxa och nya kolonisationer äga rum, har även nu fått sin Vauxhall, vars yttre är ganska vackert och har ett pittoreskt läge, på samma ställe där officerscorpsen under ett campement på Ladugårdsgärdet för 10 år sedan i en provisionellt uppförd paviljong gävo en fest till firandet av H. K. H. Kronprinsens födelsedag den 4 juli. På samma dag i år kommer även denna nya Vauxhall, varav vi här lämna en teckning, att första gången öppnas och med dans invigas." Jämför bild 1. Den provisoriska paviljongen, som byggts efter ritningar av Fredrik Blom, och festligheterna i samband med kronprins Oskars födelsedag 1823 ha behandlats i Fataburen 1939 av Arvid Bäckström.

Redan på 1790-talet hade det funnits en Vauxhall i Stockholm. Det var den gamla orangeribyggnaden i Kungsträdgården som byggts om till danssalong i förening med restaurang och döpts efter en berömd förebild i London. Den moraliskt indignerade Anna Maria Lenngren fann där ett demokratiskt samröre av "frillor och fruar och fri republik".

Initiativtagare till den nya Vauxhallen vid Djurgårdsslätten

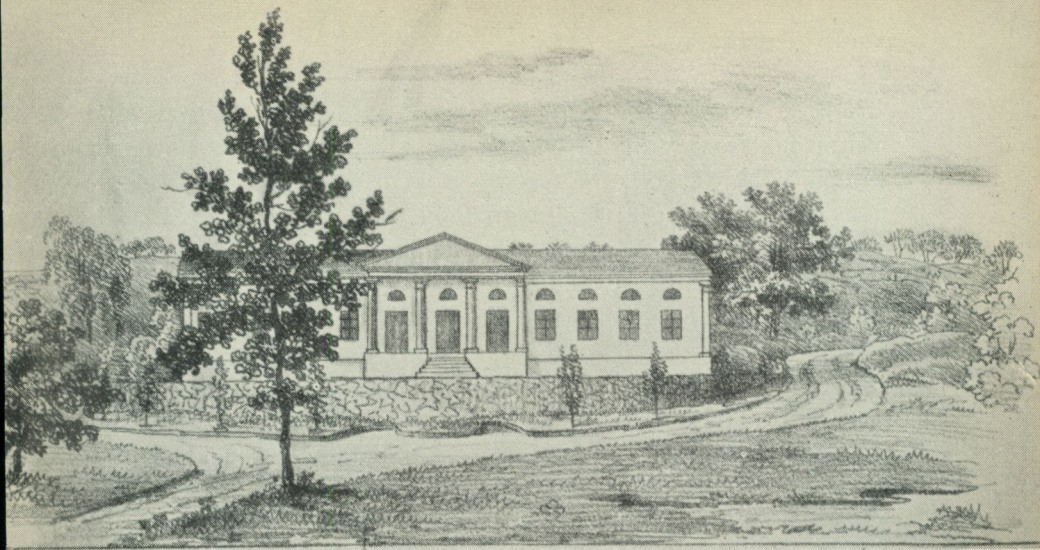

Bild 1. Vauxhallen. Efter Boijes Magasin 1833.

var en hovjägare G. L. Carlstedt. Denne hade redan 1832 hos Kungl. Maj:t anhallit om upplåtelse av mark i den s. k. Tallbacken och rättighet att där uppföra "ett sommarboningshus". Samma år ändrade han sin ansökan till att gälla "en danssalong med tillhörande rum". Den ritning, som hovjägaren bifogat sin ansökan, kan tyvärr nu inte anträffas. Djurgårdsintendenten I. A. Ström fick frågan på remiss, och han ansåg att byggnaden komme "att pryda Djurgården, som ock att bidra till nöje för huvudstadens innevånare, då de vistades å Djurgården", varför både han och riksmarskalksämberet tillstyrkte en upplåtelse av önskad mark på trettio år. Så fick hovjägare Carlstedt den 9 maj 1832 tillstånd att starta "en danssalong i förening med rafraîchissementers försäljning" på villkor bl. a. att han erlade en årlig arrendeavgift av 25 rdr banko, att brännvin icke finge utskänkas, att "en fullstämmig dansmusik uppfördes minst varje söndags- eller helgdagsafton kl. 6—11" och att entréavgiften bestämdes till 24 skilling banko.

Terrasseringsarbetena sattes omedelbart igång, det var ju meningen att Vauxhallen skulle invigas på kronprinsens födelsedag den 4 juli följande år. Nu hann man tydligen inte bli färdig

dig i tid, ty det var först den 21 augusti 1833, kronprinsessans namnsdag, som Vauxhallen öppnades för allmänheten med en allmän bal från kl. 6 till 11 om aftonen.

Några månader efter invigningen skulle huset försäkras i Allmänna brandförsäkringsverket. Tack vare värderingsmännens utomordentligt exakta och detaljrika protokoll ha vi här en värdefull beskrivning av byggnaden i dess ursprungliga skick.

Huset säges vara uppfört i korsvirke, vilket här betyder dubbel brädpanel. Väggen är $2\frac{1}{4}$ tum tjock, den yttre panelen av $1\frac{1}{4}$ tums bräder är stående, den inre entumspanelen har ligande bräder. Det är naturligtvis denna kors-stagning av väggmaterialet, som föranlett den missvisande användningen av termen korsvirke.

Just denna väggkonstruktion använde Fredrik Blom i sina flyttbara hus. Väggarna kunde levereras fullt färdiga med dörr- och fönsteröppningar och försedda med stora järnskruvar i hörnen för hopsättningen — en fullkomlig motsvarighet till våra dagars monteringsfärdiga trähus. Man kan givetvis inte räkna Vauxhallen till de flyttbara husen, men väggkonstruktionen är densamma.

Vauxhallens grund var av enklaste slag. På norra sidan, alltså mot berget, fanns en meterhög stengrund och under västra delen en liten murad källare, men de andra väggarna vilade på träkubbar liksom golvet bjälklag. Yttertaket var också av enklaste material, bräder och takpapp.

Fönstren, åtta på framsidan och tre på vardera gaveln, voro drygt manshöga och försedda med reliefornerade överstycken och därovan halvrunda fönster med lister och konsoler. Mitt på huvudfasaden åt slätten till fanns en utbyggd gavelfronton, 15 alnar bred, med rikt skulpterad akantusornamentik. Den uppbars av fyra kolonner av trä med profilerade bas- och kapitållister. Hörnpilastrarna hade samma profiler och även gavlarnas frontoner voro rikt utsirade. — De ännu bevarade fönsteröverstyckena äro gjutna i gips, men det återstående gavelfältet är skuret i trä.

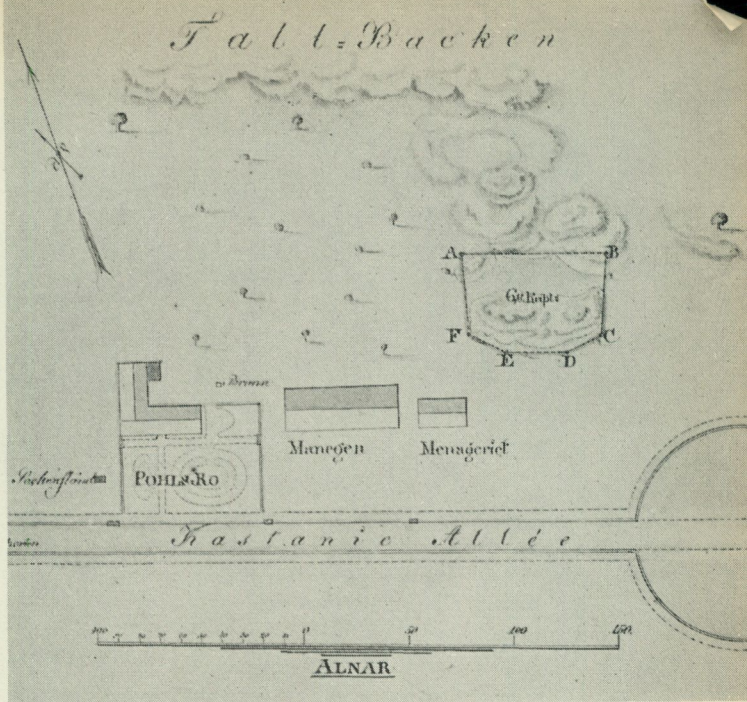

Bild 2. Detalj ur karta över Djurgårdssläätten 1832, som visar hur den dåvarande bebyggelsen, manegen och Pohls-ro (Alhambra), låg snett framför den med A—F utmärkta stakningen för Vauxhallen.

Den härövan beskrivna delen av huset hade följande mått, längd 50 alnar, bredd $16\frac{3}{4}$ alnar, höjd $9\frac{3}{4}$ alnar. Men utmed hela baksidan fanns en utbyggnad, uppförd av dubbel brädpanel med fyllning av hö. Den innehöll tre trapphus av samma höjd som danssalen och mellan dessa lägre partier, $4\frac{1}{2}$ aln höga, med kök och bostadsrum. Takfallen, både trapphusens "frontoner" och mellanpartiernas låga pulpettak, hade bräder och takpapp. Utvändigt var Vauxhallen oljemålade — sannolikt i gult med gråvita detaljer — på tre sidor, men utbyggnaden på baksidan var struken med slamfärg. En uppgift i P. E. Bergstrands djurgårdsbok 1886, att huset ursprungligen skulle ha varit rödfärgat med vita fönsterbågar förefaller mindre trolig. Dels är ju gult djurgårdsempirens speciella modiefärg, och dels upptar brandförsäkringen oljefärg och icke den billigare rödfärgen.

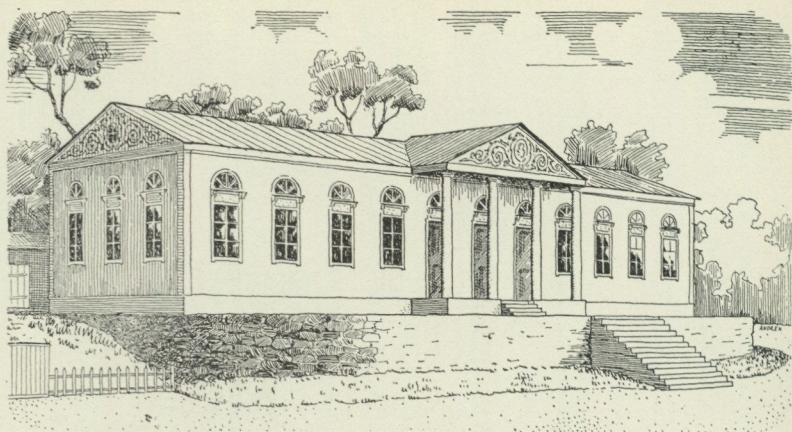

Bild 3. Försök till rekonstruktion av Vauxhallens ursprungliga skick. Framför terrassen planterades 1833 en rad nu försvunna popplar. Teckning av författaren.

Det inre dominerades av den stora danssalongen, 36 alnar lång, 16 alnar bred och 8 alnar hög. Golvet var av tvätumsbräder, väggarna hade nedtill fotpanel och mittbandslist, därövan "papperstapeter målade i vattfärg med draperier och pilastrar". Mitt på den inre långväggen fanns en 13 alnar lång musikläktare, vilande på konsoler. Från salongen kom man genom halvfranska döbattangdörrar in i två lägre sidorum, ett vid vardera gaveln. Här funnos limfärgade papperstapeter med påklistrade bårder. Ovanpå varje sidorum voro två mindre rum inredda som entresoler, öppna utåt danssalongen. Dessa fyra små *chambres séparées* voro tapetserade med franska pappers-tapeter. Slutligen fanns det i utbyggnadens tre bostadsrum, i trappuppgångarna och musikläktaren limfärgade papperstapeter med bårder och i köket en stor köksspis med sin brandmur och skorsten.

Utmed terrassen och stora trappan framför Vauxhallen löpte 115 alnar oljemålad barriär, och den $7\frac{1}{2}$ aln breda trappan hade 19 steg av tretumsplank. Brandförsäkringen av den fasta egendomen slutade på den icke föraktliga summan av 6.751 rdr 32 skilling banko.

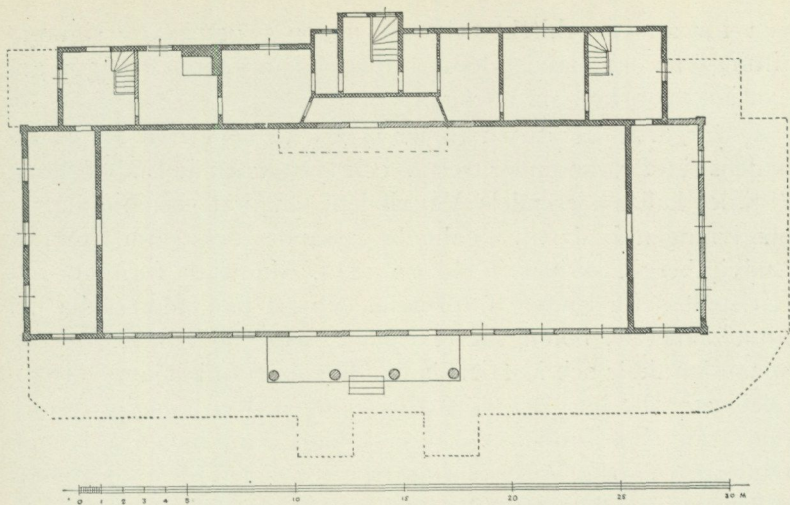

Bild 4. Plan av Vauxhallen. De snedstreckade partierna nu helt eller delvis bortrivna. Pricklinjen anger tillbyggnadernas utsträckning.

Tyvärr saknas uppgifter om vem som utfört ritningarna till Vauxhallen. Och då ritningarna synas vara försvunna, kan man inte heller av piktur eller ritmaner få någon ledtråd för attribueringen. Likväl kan knappast mer än ett namn komma i fråga: professorn och överstelöjtnanten Fredrik Blom, arkitekten på modet i Karl Johans-tidens Stockholm och Djurgårdens speciella arkitekt. Många indicier peka i denna riktning, även om vart och ett för sig saknar full beviskraft. Fredrik Blom hade ritat den paviljong, som var Vauxhallens företrädare på platsen. Den arkitektoniska tanken är likartad i båda dessa byggnader. Vauxhallens väggar äro byggda enligt exakt samma konstruktionstyp som Bloms flyttbara hus. De halvrunda fönstren äro visserligen ett allmänt tidsdrag, men med inramning i från stenarkitekturen lånade former föra de tanken på Fredrik Blom. Till och med terrassens rutstaket är en liten detalj, som ofta återkommer på Bloms ritningar. Slutligen kan tilläggas att de väl proportionerade fasaderna och den monumentala uppbyggnaden bestämt

tala för att en arkitekt och icke någon byggmästare signerat ritningarna och bland tidens arkitekter kan knappast någon annan än Blom komma i fråga.

I djurgårdslitteraturen finner man ofta uppgiften att Vauxhallens rätta namn under trettio- och fyrtiotalen är Ludvigsberg. "Stället kallas merendels Vauxhallen, en orätt benämning, ty omgivningen är därtill ingalunda passande; dess rätta namn är Ludvigsberg", skriver Tollstorp 1844. Man kan förmoda, att Carlstedt hette Ludvig i förnamn och att han tänkt kalla det först planerade boningshuset Ludvigsberg. Men huset fick en annan karaktär och i officiella handlingar från början av 1830-talet heter det kort och gott danssalongen. I en kunglig resolution från 1836 omtalas "den så kallade Vauxhallen å Kungl. Djurgården" och i en resolution från 1847 "den förut s. k. Vauxhallen, numera benämnd Novilla".

För övrigt har man flera gånger kritiserat namnet Vauxhallen. Redan 1833, kort efter invigningen, skriver J. E. Rydqvist i Djurgården förr och nu, att man väntat sig "ett slags allmännare folknöje" och icke "en offentlig danstillställning i vanlig mening". Han anser vidare att "en vauxhall i egentlig bemärkelse till äventyrs kommit i motsägelse med sin omgivning... För en verklig vauxhall fordras en park med bas-sänger, gångar och planer, där tillfälle gives till fyrverkerier, musik, lindansning och ett rikt ombyte av varjehanda livliga skådespel; där man kan njuta den förtrollande anblicken av upplysta lövvalv, omväxlande med mörka gångar, och där överhuvud frihet och utrymme finnas för tillställningarnas både uppförande och njutande". Men Carlstedts vauxhall var helt enkelt en danssalong vid Djurgårdsslätten.

Av någon anledning — troligen ekonomiska bekymmer — drev Carlstedt rörelsen endast den första korta säsongen. Tidigt på våren 1834 inkom han till Kungl. Maj:t med en ansökan att antingen få avträda danssalongen "till kungl. Djurgården" för 7.500 rdr eller att undfå ett lån på 4.000 rdr. Då denna ansökan avslogs, anhöll han i maj månad samma år att få överlåta besittningsrätten till galanterihandlaren Joseph Zanoni för

6.000 rdr, vilket beviljades. Sedan denne ett par år senare avlidit, sålde änkan 1836 Vauxhallen till konditorn Johan Wazau för 7.000 rdr. Under dennes tid synes sällskapet Par Bricole regelbundet ha hållit sina sammankomster där.

Vid denna tid inträffade en remarkabel händelse i Vauxhallens historia. Den gästades sommaren 1843 av "det första nordiska studentmötet" vid återkomsten från Uppsala till Stockholm. De delegerade utgjordes enligt samtida uppgifter av 148 studenter från Köpenhamn, 56 lundensare samt två finnar och en norrman — uppsaliensarna hade vid mötets avslutning stannat kvar i Uppsala. De övriga studenterna inbjödos den 7 juni av ett stort antal "ämbetsmän, litteratörer och borgare" i Stockholm till en sexa i Vauxhallen, vars salong med nöd och näppe kunde rymma den drygt 500 man starka samlingen av värdar och gäster.

På hösten samma år sålde Wazau Vauxhallen till konditorn Christian Grischotti och denne i sin tur till kollegan Gabriel Winter fyra år senare. Winter var tydligen en driftig och resolut herre. Han ansökte genast om vissa ändringar i den gällande resolutionen. Vauxhallens ursprungliga uppgift, att arrangera dans för alla klasser och att i synnerhet "förskaffa den lägre folkklassen ett nöje", vore alldeles förfelad, ansåg han, och detta åsamkade ägaren ofrånkomliga förluster. I stället borde här nu bli schweizeri. Detta beviljades och Winter nedlade tydligen ganska stora kostnader på att åstadkomma en hygglig och trivsam schweizerilokal. Bland annat ersatte han den stora raka trappan vid slätten med en ny monumental dubbeltrappa efter ritningar av G. T. Chievitz 1849. Han döpte också om stället till Novilla på hösten 1847. Winter hade själv betalt 5.000 rdr, men då hans stärbhus 1850 sålde Novilla inbringade det 14.100 rdr.

Köpare var konditorn Carl Wilhelm Eckert, och han behöll Novilla i hela tjugofem år. Han försökte sig på att hålla öppet även under vintern och inredde lokalen med allehanda växter, statyetter och fontäner. "Novilla, den åt Terpsichores gudamakt fordom ägnade Vauxhallen, nu under sommaren invigd åt

Bild 5. Novillas vinterträdgård 1859. Efter träsnitt i Ny Illustrerad Tidning, som i texten antyder, att besöksfrekvensen var ringa.

Bacchus, medan under vintermånaderna, så sällsamt det än kan låta, Flora för spiran i stället till en vinterträdgård förvandlade stora salong, där man njuter av värmen och punschen under hundraåriga lagrar, vid springvattnets sorl och musikens toner, medan marken utanför ligger höljd med snö . . .", skriver G. Thomée 1863. Under den första tiden, på femtioalet, gjorde dock vinterträdgården knappast succé. Ny Illustrerad Tidning publicerade 1859 en interiörbild med kommentaren att allt var så noga som möjligt avritat med undantag för att tecknaren satt dit gäster! Under sextioalet blev framgången större. Samma tidning återgav 1865 en ny bild med följande text:

"Inträdesavgiften är 25 öre, det kommer man nog ut med, men svårare är det ibland att få sig ett bord eller en stol. Det är en hel samling av gott folk, familjer med barn och blomma. Man ser föga eller intet af denna haute volée, som befolkar kungl. teaterns amfiteater . . . Det är nästan uteslutande med-

Bild 6. På sextiotalet hade vinterträdgården slagit igenom, och Eckert hade fullt hus. Träsnitt i Ny Illustrerad Tidning 1865.

lemmar av den stora familjen Pettersson och dess fränder som en söndagseftermiddag söka sin anspråkslösa förströelse på Novilla.

Hornmusiken tonar i kända melodier från läktaren, kanarie-fåglarne instämma med full hals, vattenkonstens nedfallande strålar plaska i bassängen, där små guld fiskar simma till barnens förtjusning. Molins neapolitanska vattenbärare står med sin kruka på axeln, så har han gjort i många år, och kronornas skimmer återkastas av spegelväggarna i salens båda ändar, vilka sålunda förete anblicken av snart sagt ändlösa perspektiv.

Njutande av allt detta sitta vi under grönskande lagrar och smutta på den gula svenska nationaldrycken. Vi hava ej hört någon berömma hr Eckerts varor, men icke heller någon, som förklarar dem sämre än vad man är van att annorstädes få... Nu avbrytes mitt i ett stycke för att uppstämman Leporellos aria, det betyder att en gammal glad och känd kund inträtt i

Bild 7. Novillas fasad blev i slutet av 1800-talet nästan helt skyddad av häckar och popplar. Efter foto från 1880-talet.

salen. Leporellos aria inbringar alltid musiken ett glas punsch. Det kan behövas till att skölja ned mässingen.”

Sommaren 1875 köpte konditorn August Schéele Novilla. Av allt att döma drev han rörelsen enligt samma riktlinjer som företrädaren, och han bibehöll även vinterträdgården. Några versrader från denna tid erinra om att källarmästaren själv någon gång kunde ge utlopp åt en poetisk ådra, skyddad bakom signaturen Fergus.

” — — —

Vinterträdgårdslukt,
Bacchi safters fukt
ånga ur den ljusa salen.
Lågor och musik,
blommor och publik
och vid disken en poet!”

Bild 8. Efter ombyggnaden 1889 återstår endast det västra av de tre rikt snidade gavelfält, som en gång prydde No-villa.

Salongen var vid denna tid dekorerad i guld, vitt och spegelglas. Ornamenten visa en blandning av nyrokoko och gustavianska former. Mitt på den inre långväggen, under musikläktaren tronade en jättelik byffé och framför denna en disk med färgerna vitt och guld. På ömse sidor om detta mittparti fanns "ganska präktiga pompejanska väggmålningar". Vinterträdgården var alltså populär och i synnerhet under slädfärderna kring Djurgården gjorde man gärna en avstickare dit för att dricka ett glas glögg. "Söndagspubliken trivdes då även ganska gott bland granarne och de konstgjorda växtgrupperna därinne", skriver Kay G. Englund 1890, "helst i de s. k. bersåerna, uppförda i grönmålad spalier, medan en mässingssextett från den nästan dolda lilla musikläktaren ovanför disken livade stämningen med sina för dagen populära musikstycken".

Efter Schéeles död sålde stärbhuset i mars 1889 Novilla till byggmästaren C. O. Lundberg, som redan efter ett och ett halvt år avyttrade byggnaden till källarmästaren Edvard Schreil. Här ligger emellertid en mystifikation: under de 19 månader, då byggmästare Lundberg enligt kunglig resolution var ägare till Novilla, genomfördes en grundlig ombyggnad och restaurering, som enligt en samtida uppgift kostat 21.000 kr. Och likväl köpte och sålde byggmästaren stället för samma summa, 40.000 kr. Möjligen var han av någon anledning bulvan för källarmästare Schreil.

Allt nog fick Novilla vid denna tid i stort sett det yttre skick som det nu har. Den stora dubbeltrappan byggdes om, de fyra kolonnerna och frontonen borttogos och en kolossal glasveranda byggdes framför hela fasaden. Ovanför den nya entrén anordnades en låg attika, prydd med Sergels bellmansmedaljong inom en i trä skuren lagerkrans. Genom denna ombyggnad försvann större delen av den gamla sydväggen — den nya verandan skildes endast genom en låg avsats med barriär från salongen.

I det inre slopades vinterträdgården fullständigt, väggarna ommålades — med bibehållande av nyrokokon — och ett fasetttak inlades. Ritningarna till alla dessa arbeten hade utförts av den för Sveasalens inredning berömde arkitekten Ludvig Petersen.

Då Novilla efter ombyggnaden åter öppnades den 1 maj 1889 hade rörelsen dessutom ändrat karaktär. Från att förut ha varit schweizeri blev det nu restaurang med kafé samt varietélokal. En liten estrad var anordnad mitt på den inre långväggen, där förut disken stått. Det s. k. varietéförbudet 1896 innebar att spritdrycker icke finge utskänkas i samband med varietéföreställning. Schreil lät då uppsätta en av luckor sammansatt vägg mellan salongen och verandan, alltså på den forna sydväggens plats, och serverade spritvaror endast på verandan. År 1897 planerades gårdsplanen utanför Novillas västgavel, och den nuvarande stenterrassen med trappa och barriär uppfördes.

Källarmästare Schreil behöll Novilla till sin död, varefter stärbhuset sålde stället till grosshandlaren Esaias Tegnér. Denne

fortsatte rörelsen utan större förändringar. Däremot ökade han antalet boningsrum i huset 1907 genom att nedriva östgaveln och tillfoga en utbyggnad i två våningar. Dels genom detta tillskott och dels genom påbyggnad av vinden och tidigare förändringar av baksidan har Novillas ursprungligen låga sadeltak fått en synnerligen nyckfull och föga estetisk form.

De senare innehavarna av Novilla, fru Augusta Löthgren, hennes son, direktör Ernst Löthgren, och dottern fru Nadeschda Nilsson, ha genom arv avlöst varandra. Under tjugutalet blev Novilla under namnet Folies Caprices åter en gång danssalong. Smyckad med färgstarka dekorationer, stundom i indisk eller kinesisk stil, och med en jazzorkester på estraden, tjänade salongen ännu en tid den uppgift, för vilken den byggts nära hundra år tidigare. Då jazzmusikens toner dött bort, stod den stora salongen några år tom och öde, men under de sista tio åren har den varit provisoriskt ordnad till filminspelningsateljé.

En sammanfattning av vad här sagts ger följande förteckning över ägarna av Vauxhallen — Novilla under de gångna 110 åren:

hovjägaren G. L. Carlstedt	kungl. resolution	9 maj	1832
galanterihandlaren Joseph Zanoni	”	3 juli	1834
konditorn Johan Wazau	”	1 juni	1836
konditorn Christian Grischotti	”	22 nov.	1843
konditorn Gabriel Winter	”	9 mars	1847
konditorn Carl Wilhelm Eckert	”	4 maj	1850
konditorn August Schéele	”	8 nov.	1875
byggmästaren C. O. Lundberg	”	15 april	1889
källarmästaren Edvard Schreil	”	10 nov.	1890
grosshandlaren Esaias Tegnér	”	16 maj	1904
direktör Ernst Löthgren	”	27 juni	1919
fru Augusta Löthgren, f. Henriksson	”	14 juli	1930
fru Nadeschda Nilsson, f. Hellmark	”	17 juli	1939
Nordiska museet och Skansen	”	9 juli	1943

Den 28 juni 1943 undertecknades det köpekontrakt, genom vilket Nordiska museet och Skansen blev ägare till den minnesrika djurgårdsbyggnaden. Köpet möjliggjordes därigenom att

ett antal donatorer ställde den erforderliga summan till museets förfogande. Därmed har det sista skedet i stället historia inletts. Novilla kommer aldrig att återuppstå såsom förlustelse-lokal i den gamla bemärkelsen. Men det är museiledningens förhoppning att i sinom tid få möjlighet att återställa den forna empirefasaden — en av de bästa exponenterna för den speciella djurgårdsempire, som har gammal hemortsrätt vid slätten — och att använda den rymliga salongen som samlingslokal för sådana ändamål som falla inom museets intresseområde.

Använda källor och litteratur: Kungl. resolutioner i Riksmarskalksämhetets arkiv; värderingshandling 1833 i Allmänna brandförsäkringsverkets arkiv; Fr. Boije, Magasin för Konst, Nyheter och Moder, 1833; J. E. Rydqvist, Djurgården förr och nu, 1833; J. P. Tollstorp, K. Djurgården, historisk statistisk, 1844; G. Thomée, Stockholmska promenader, 1863; O. Carlén, K. Djurgården vid Stockholm, 1867; P. E. Bergstrand, Stockholms Djurgård, 1886; K. G. Englund, Djurgården i ord och bild, 1890; G. Bolin, N. Östman och T. Hedberg, Djurgården förr och nu, 1925; G. Näsström och G. Selling, Södra Djurgården, 1930; A. Bäckström, Kring ett lusthus från Karl XIV Johans Djurgården, i Fataburen 1939.

Till arkivarien fil. dr Arvid Bäckström, som med utomordentlig välvilja ställt excerpter och anteckningar till författarens disposition, frambäres ett varmt tack.